

LTAT.06.001

Operatsioonisüsteemid

Võrk II

Artjom Lind

artjom.lind@ut.ee

14.11.2025

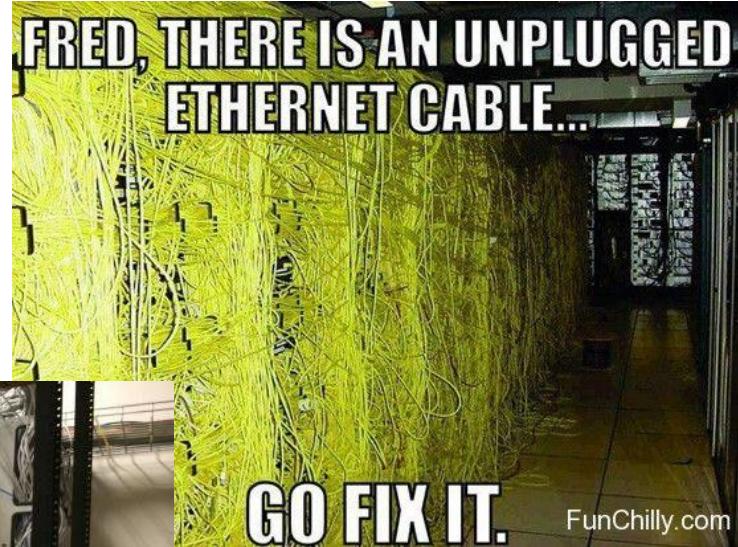
Loengu plaan

- Võrguprotokoll
- OSI mudell
- Võrguliidesed
- Edastusviisid
- Ethernet
- IP
- TCP
- UDP
- NAT
- IPv6
- Sockets

**"IT SAYS NETWORK CABLE
UNPLUGGED"**

www.callcentermemes.com

Võrguprotokoll

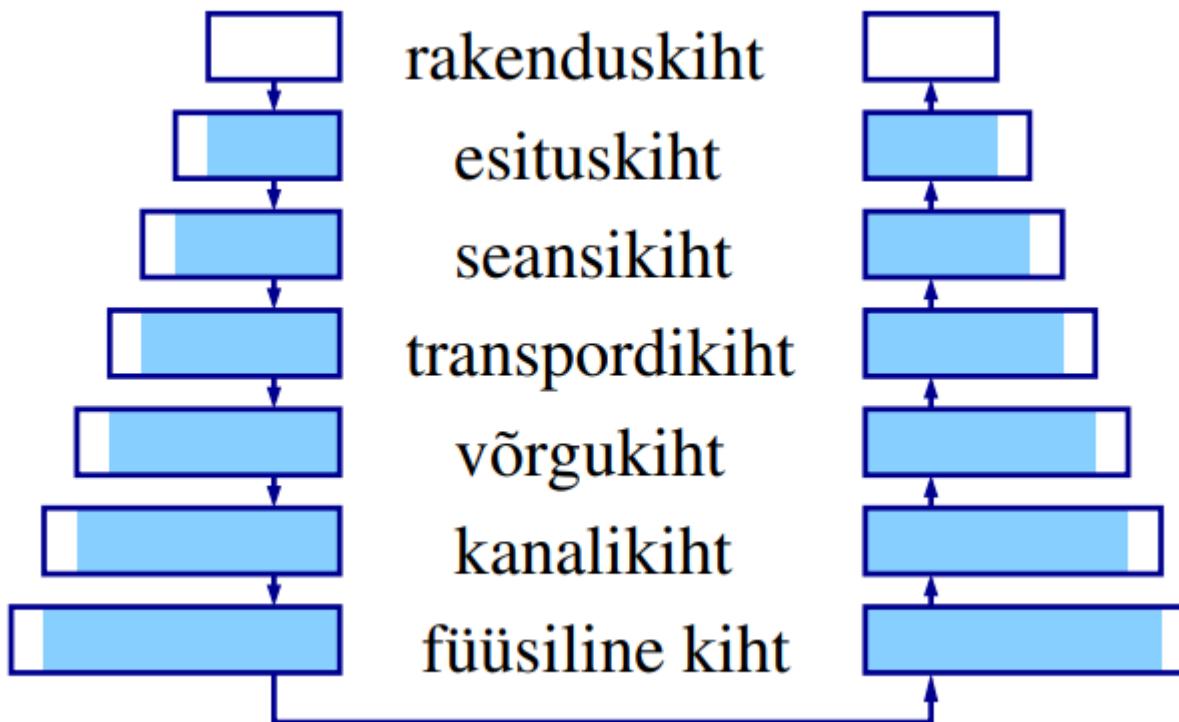
Võrguprotokoll on reeglite ja protseduuride kogum, mis määratlevad, **kuidas andmed liiguval läbi võrkude**. Need protokollid võimaldavad erinevatel võrguseadmetel, nagu arvutid ja serverid, omavahel suhelda ning andmeid edastada. **Protokollid määratlevad, kuidas andmeid pakendatakse, saadetakse, vastu võetakse ja dekodeeritakse.**

Näiteid võrguprotokollidest:

- TCP (Transmission Control Protocol) - Tagab andmete usaldusväärse edastamise, korrigeerides vigu ja haldades andmevoogu.
- IP (Internet Protocol) - Vastutab andmepakettide saatmise eest ühest arvutist teise, määrates siht- ja läheeadressid.
- HTTP (Hypertext Transfer Protocol) - Kasutatakse veebisaitide sisu edastamiseks veebiserveritest veebistrauseritesse.
- SMTP (Simple Mail Transfer Protocol) - Võimaldab e-kirjade saatmist ja vastuvõttu.
- FTP (File Transfer Protocol) - Kasutatakse failide ülekandmiseks arvutite ja serverite vahel.

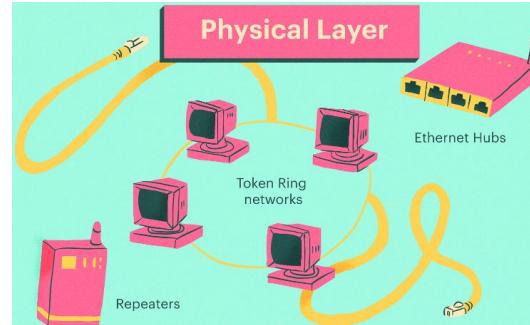
Iga protokoll täidab oma kindlat rolli võrgusuhtluses, tagades andmevahetuse sujuvuse ja efektiivsuse.

ISO/OSI 7-kihiline mudel

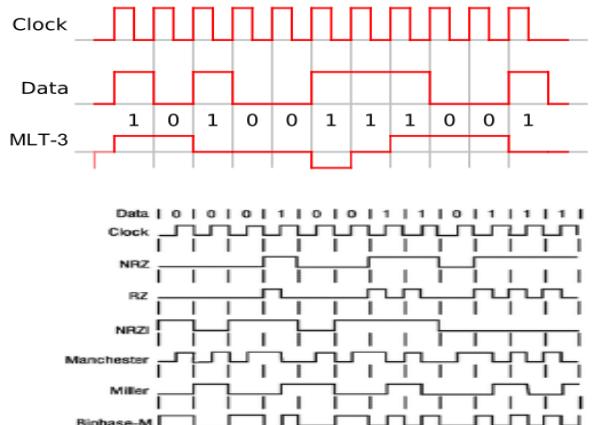

Füüsiline kiht (physical layer)

- **Eesmärgid:** Füüsiline kiht võimaldab toorandmebitide edastamist füüsilise meedia kaudu.
  - a. Kahe seadme vaheline side, kandja kujundus, elektrisignaalide määratlemine
- **Minimaalne ühik:** 1 bitt
- **Riistvara Tugi:** See kiht kasutab kaableid, hube, retranslaatoreid, võrgukaarte ja modemeid andmeedastuseks.
  - a. Cat5e või Cat6 Etherneti kaableid või Wi-Fi ruuter, switch, hub, Ethernet adapter, ADSL modem, Wi-Fi adapter
- **Operatsioonisüsteemi Tugi:** Operatsioonisüsteemid sõltuvad füüsilise kihi riistvarast ja püsivarast andmeedastuseks.
  - a. Windows või Linux kasutab võrgukaardi draivereid füüsilise kihi funktsioneerideks.
- **Draiverite Tugi:** Füüsiline kihi seadmed vajavad nende tööks spetsiifilisi draivereid.
  - a. Intel Gigabit Etherneti võrgukaardi draiverid (e1000)
  - b. Broadcom, Realtek, Atheros, Qualcomm
- **API Tugi:** Füüsiline kihi API-d on tavaliselt madala taseme ja ei ole lõppkasutajale nähtavad.
  - a. Ethernet controller low level API
- **Protokollid:** Füüsiline kiht tegeleb andmete edastamise füüsiliste standardite ja spetsifikatsioneeridega, mitte kõrgema taseme protokollidega.
  - a. RZ, NRZ, Manchester, Miller, MLT-3

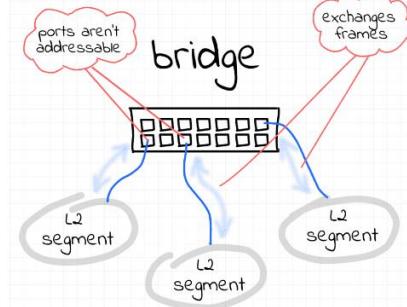
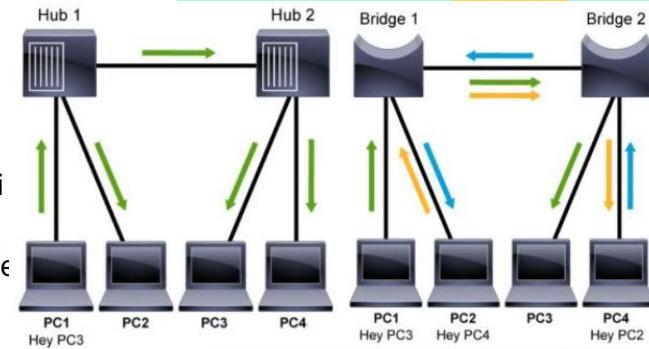
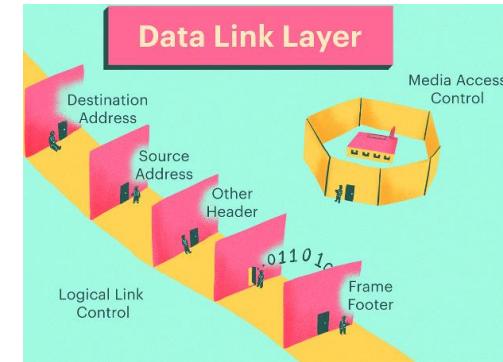

Cat5e Wire Diagram for T568B (Straight Through Cable)				
RJ45 Pin #	Wire Color (T568A)	Wire Diagram (T568A)	10Base-T Signal 100Base-TX Signal	1000Base-T Signal
1	White/Orange		Transmit+	Bi DA+
2	Orange		Transmit-	Bi DA-
3	White/Green		Receive+	Bi DB+
4	Blue		Unused	Bi DC+
5	White/Blue		Unused	Bi DC-
6	Green		Receive-	Bi DB-
7	White/Brown		Unused	Bi DD+
8	Brown		Unused	Bi DD-

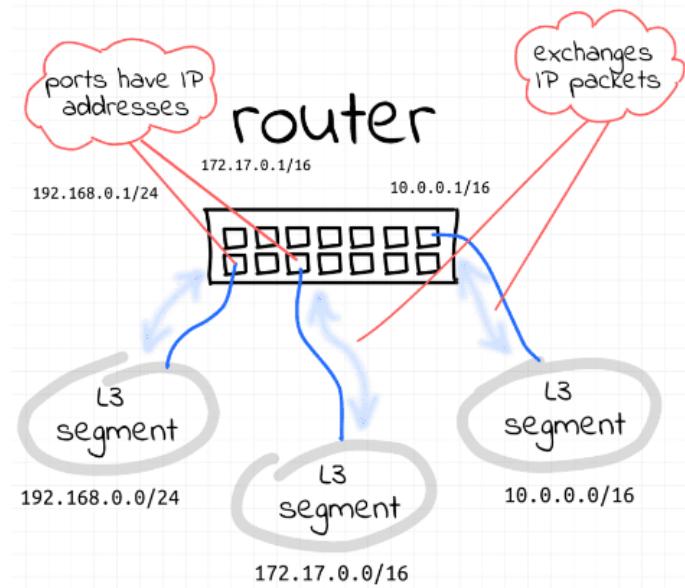
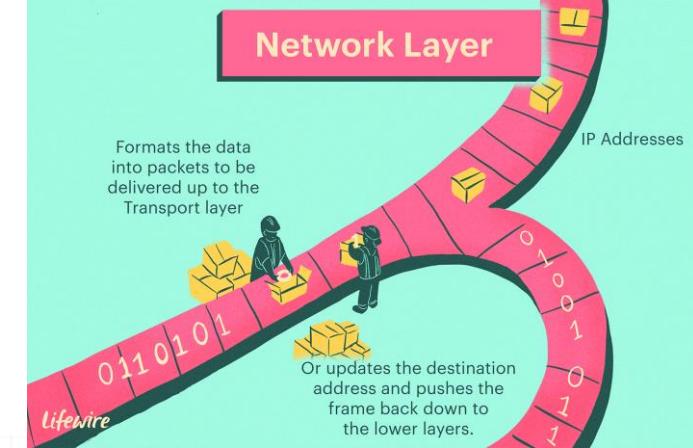
Kanalikiht (Link layer)

- **Eesmärgid:** Andmesidelinkkiht tagab otseühendatud sõlmede vahelise usaldusväärse andmeedastuse ja veaparanduse.
  - a. Tüüpiline LAN over Ethernet: 1 switch ja mittu arvutit või 1 wi-fi AP ja mitu arvutit
- **Minimaalne ühik:** 1 kaader (frame)
- **Riistvara Tugi:** Kasutab võrgulüliteid, sildu ja võrgukaarte.
  - a. Switch, ethernet adapter, wi-fi APN, wi-fi adapter
- **Operatsioonisüsteemi Tugi:** Operatsioonisüsteemid kasutavad andmesidelinkkihi jaoks spetsiifilisi draivereid ja tarkvara.
  - a. Windows ja Linux kasutavad võrguadapteri draivereid linkkihi funktsioonide jaoks.
- **Draiverite Tugi:** Näiteks Etherneti lülitri draiverid.
  - a. Intel, Broadcom, Realtek, Atheros, Qualcomm
- **API Tugi:** Pakub API-sid võrgu seadmete juhtimiseks, nagu libpcap võrguliikluse jälgimiseks.
  - a. libpcap - võimaldab võrguliikluse jälgimist ja analüüsimist.
- **Protokollid:** Andmesidelinkkihi protokollid hõlmavad Etherneti, PPP ja MAC aadressimist.
  - a. Etherneti protokoll (IEEE 802.3) ja MAC (Media Access Control) aadressimine

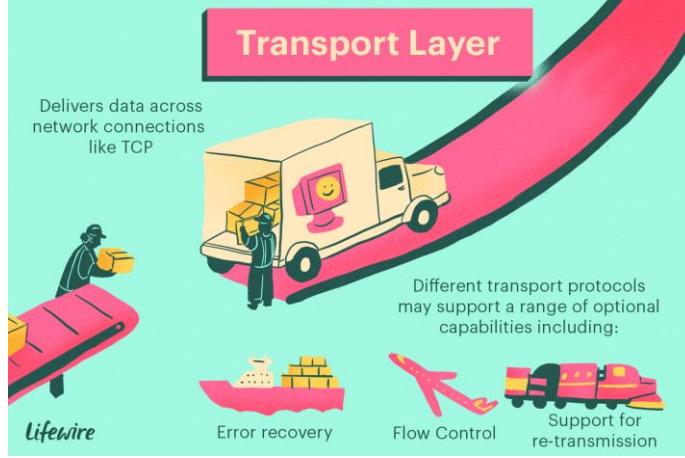
Võrgukiht (Network layer)

- Tee otsimine võrgus rohkem kui kahe seadme vahel
- Kommuteerimine ja marsruudi leidmine
  - Igale paketile eraldi
  - Ühe korra virtuaalse kanali loomisel
- Võrgusõlmede addresseerimine
- Pakettide edastamine erinevate võrkude vahel
- Pakettide tükeldamine ja kokkupanek

Transpordikiht (Transport layer)

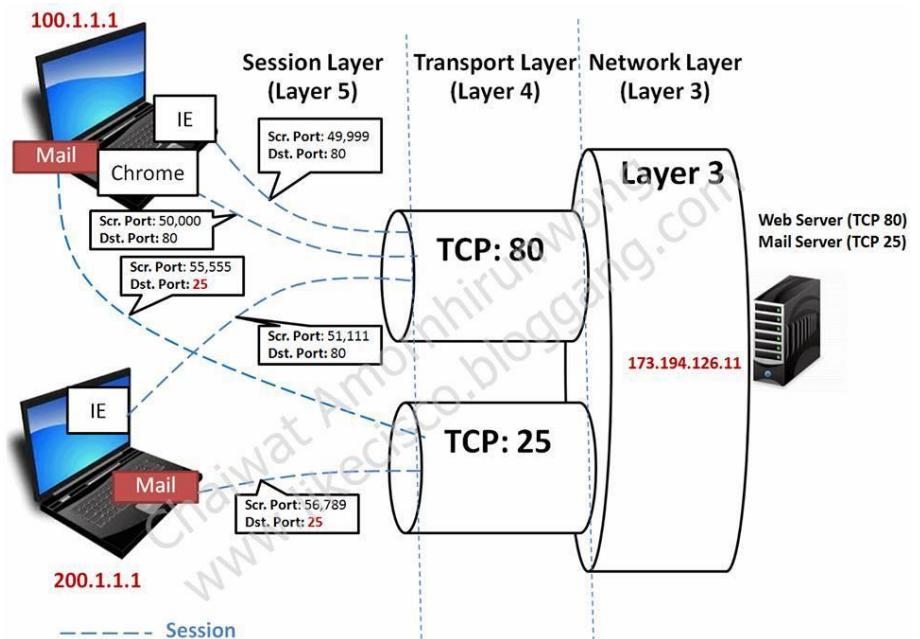
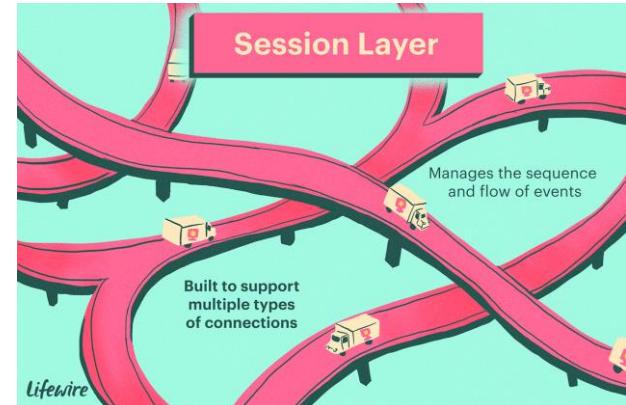
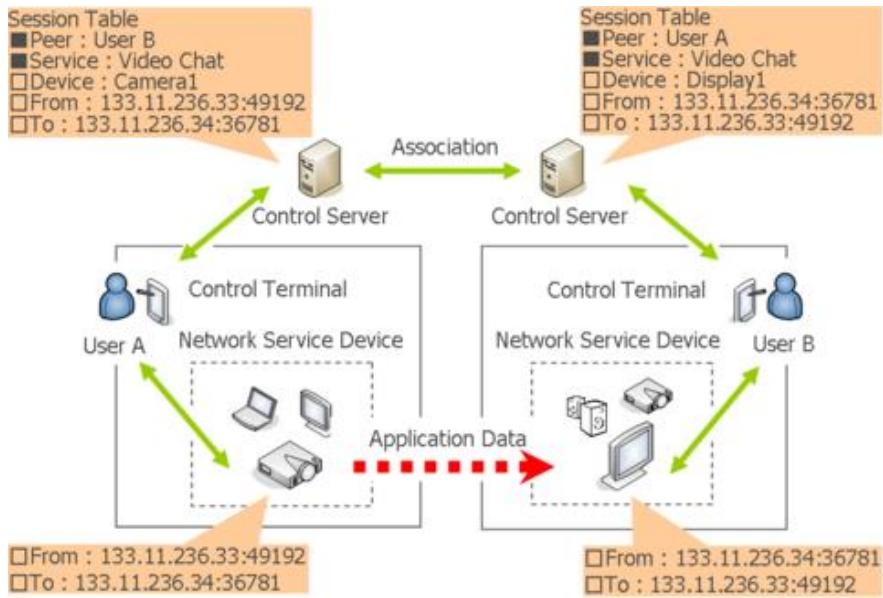
- Andmete läbipaistev transport kahe rakenduse vahel
- Vajadusel garanteerib andmete järjestuse
- Vajadusel garanteerib andmete uuestisaatmise
- Tegeleb otspunktide vahelise vookontrolliga
- Ummistuste lahendamine (congestion control)

TCP	UDP
Secure	Unsecure
Connection-Oriented	Connectionless
Slow	Fast
Guaranteed Transmission	No Guarantee
Used by Critical Applications	Used by Real-Time Applications
Packet Reorder Mechanism	No Reorder Mechanism
Flow Control	No Flow Control
Advanced Error Checking	Basic Error Checking (Checksum)
20 Bytes Header	8 Bytes Header
Acknowledgement Mechanism	No Acknowledgement
Three-Way Handshake	No Handshake Mechanism
DNS, HTTPS, FTP, SMTP etc.	DNS, DHCP, TFTP, SNMP etc.

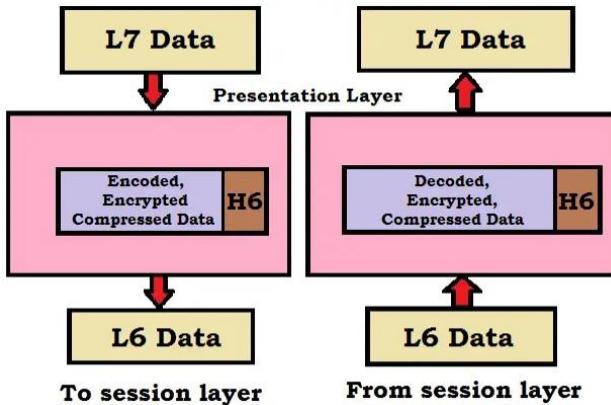
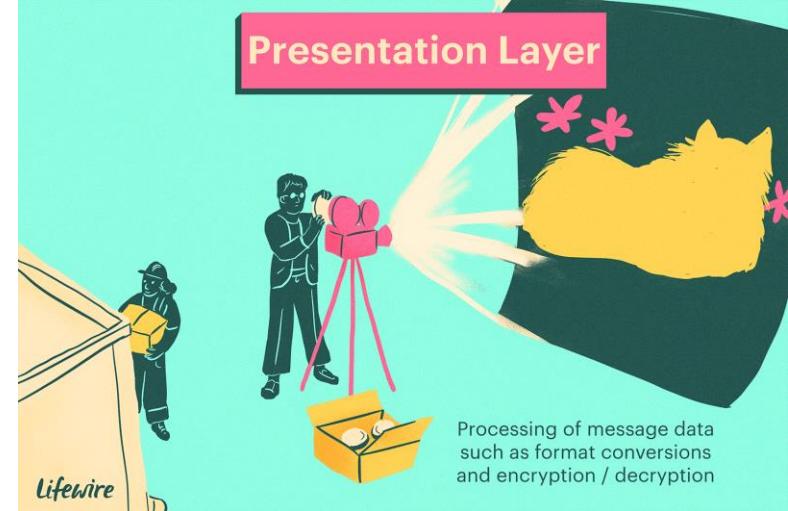
Seansikiht (Session layer)

- Seansihaldus kahe osapoole vahel:
  - Loob, haldab ja lõpetab loogilisi seansse
- Tegeleb ka seansside jätkamisega vea korral

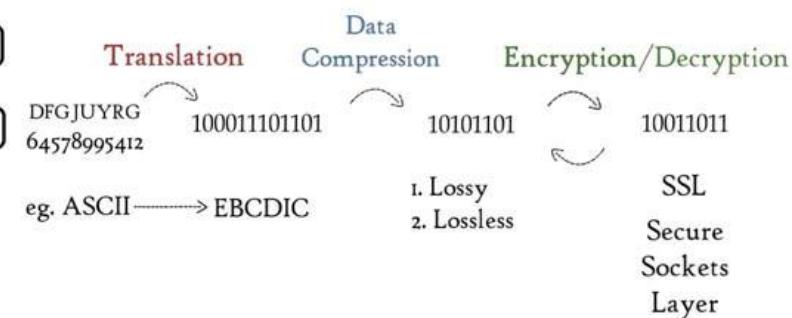

Esitluskiht (Presentation Layer)

- Andmete esituskujust sõltumatu tõlkekiht
- Tegeleb andmete kodeeringuga, struktuurse esitusega
- Krüpteerimine • Nn. süntaksikiht

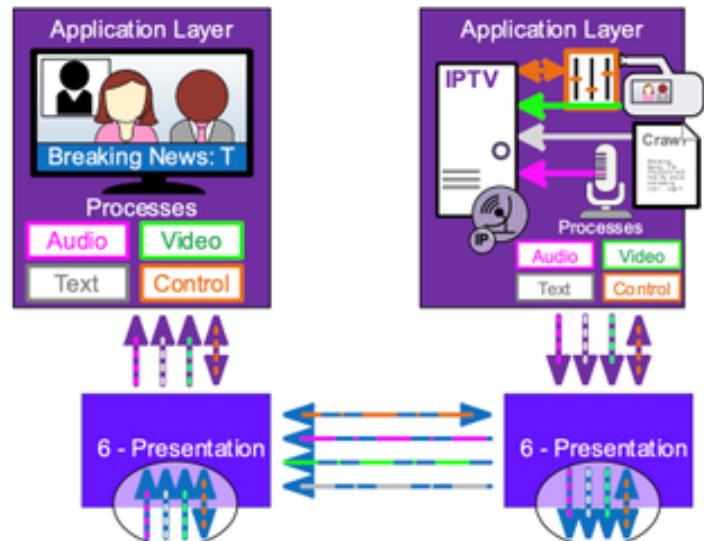
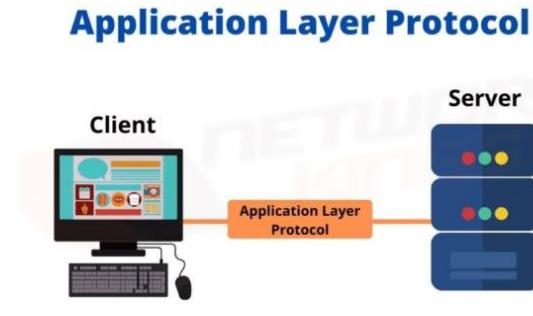
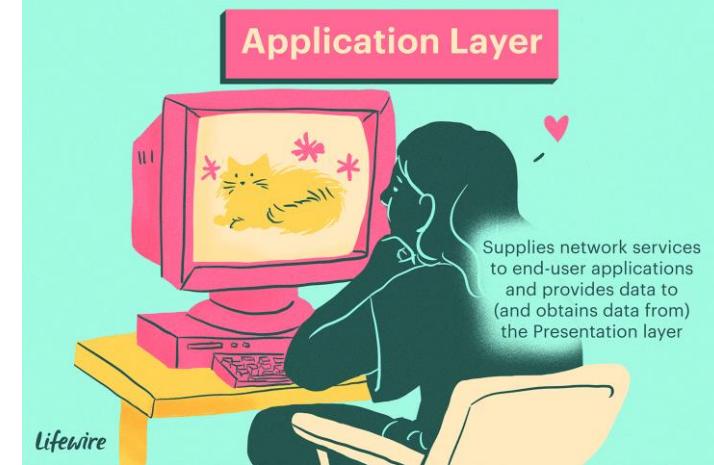

Presentation Layer

Rakenduskiht (Application layer)

- Rakendusprogrammide spetsiifilised protokollid
- Iga rakendus saab defineerida oma protokolli
- Kõik ülejäävud aspektid on rakenduskihi hallata

Internet ja OSI mudel

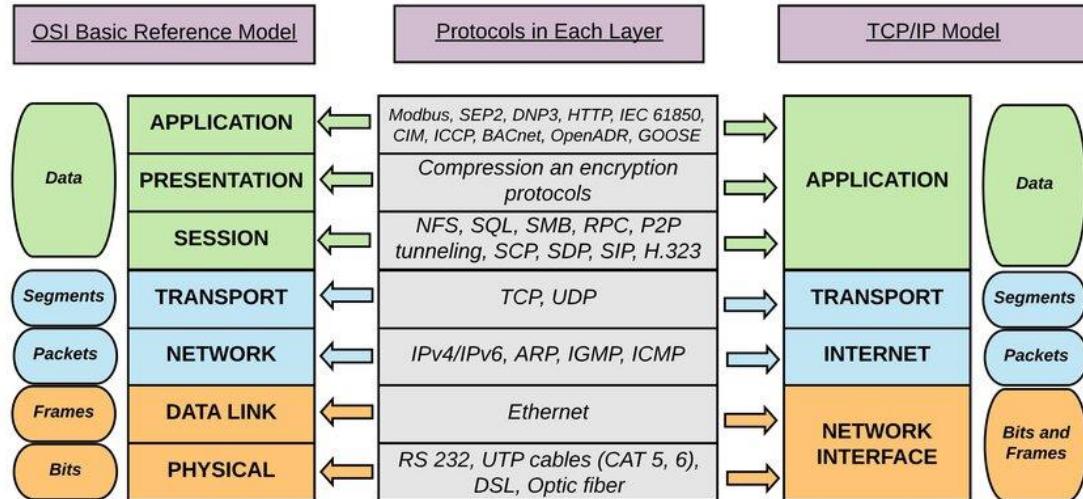
Füüsiline kiht — igasugused, näiteks Ethernet, WiFi

Kanalikiht — MAC aadressidega arvutite adresseerimine, Etherneti 802.3 kaadriformaat, ARP protokoll IP ja MAC vastavuse leidmiseks

Võrgukiht — IP: pakettide marsruutimine õigesse võrku

Transpordikiht: TCP (töökindel baidivoog), UDP (sõltumatute datagrammide saatmine)

Kolm ülemist kihti on kokku sulanud rakenduskihiks • Aegajalt on seansihaldust või esituskihi funktsionaalsust võimalik rakenduse protokolis eristada

Võrguliidesed

Ühel arvutil võib olla üks või mitu erinevat füüsilist võrguliidest

Lisaks on tavaliselt kasutusel lokaalne arvutisisene võrguliides (loopback)

Enamasti on igal liidesel oma aadress

- Mitmesse L3 vörku ühendatud arvutil peab olema igal liidesel aadress vastavast võrgust

Linux

```
me@myhost:~$ ip addr
```

...

```
me@myhost:~# ifconfig
```

...

Windows

```
C:\Users\me> ipconfig
```

...

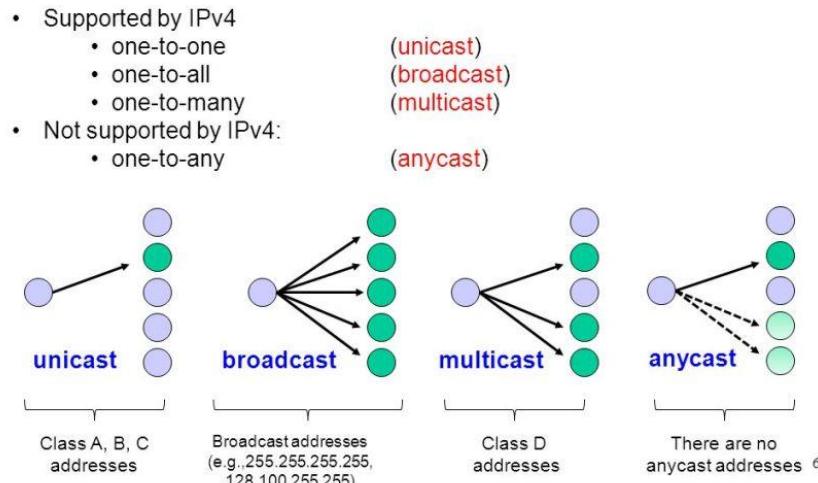
Mis on rakenduse ja mis OS-i realiseerida?

- Tavalahendus on realiseerida protokollivirna kihid 2-4 opsüsteemis
  - Rakenduste isoleerimine üksteise eest
  - Pordinumbrite hõivamine
  - Soklite jagamine protsesside vahel
- Alternatiiv: transpordikihi (4) kasutajarakendusse toomine
  - Vookontroll ja protokolli parsimine opsüsteemi seest protsessi sisse (end-to-end mudeli laiendamine parema skaaleerimise huvides)
  - Opsüsteemi peab jäama minimaalne demultipleksimine ja jagatud ressursside haldus •
- Rakenduskiht on pea alati kasutaja tasemel, Internet mudelis koos sellega ka seansi- ja esituskiht

Edastusviisid

- Ainuedastus (unicast) — andmepaketi saatmine üle võrgu ühelt saatjalt ainult ühele vastuvõtjale
- Leviedastus (broadcast) — andmepaketi saatmine üle võrgu ühelt saatjalt kõigile võrgusõlmedele mingis piirkonnas
- Multiedastus (multicast) — andmepaketi saatmine üle võrgu ühelt saatjalt valitud vastuvõtjate rühmale
- Suvaedastus (anycast) — andmepaketi saatmine üle võrgu ühelt saatjalt rühma lähimale vastuvõtjale

Delivery modes

Ethernet

Ethernet on tänapäeval protokollide pere, kus on sama kaadri formaat kuid erineva meedia ja kiirusega sidekanalid (kuni 100 Gbit/s seni standarditud)

- Etherneti kaader:
  - Preamble (fikseeritud baitide jada)
    - andmete edastuse alguses sünkroonida saatja ja vastuvõtja kellasid
  - Start frame delimiter
    - Kaadri alguse eristaja
    - selle väärthus on alati "10101011"
    - aitab vastuvõtjal eristada Preamble'it
  - Saaja MAC aadress
  - Saatja MAC aadress
  - Mittekohustuslik VLAN tag
    - (mitme loogilise võrgu tegemiseks)
    - samas kaabilis)
  - Andmeosa pikkus
  - Andmeosa (42-1500 baiti)
  - Kaadri kontrollsumma (32-bitine CRC)

Ethernet Frame

Preamble- 56 bits of alternating 0 and 1
SFD-Start Frame Delimiter (10101011)

Bytes	Preamble	SFD	Destination MAC	Source MAC	Length or type	Data & Padding	CRC
	7	1	6	6	2	>=46,<=1500	4

Physical Layer Header

MAC-aadress

- Teise arvuti adresseerimiseks 2. kihi (L2) võrgus peab tema aadressi teadma (näiteks MAC-aadress Etherneti-laadsete protokollide puhul)
- MAC — Medium Access Control
- 48-bitine idee poolest unikaalne seadme identifikaator
- Näiteks 00:0a:e4:7e:a5:e0
- Igal võrguliidesel on aadress tootja poolt sisse programmeeritud
- Koosneb tootja prefiksist ja unikaalsetest baitidest tootja piires
- MAC-aadress ei paista kohtvõrgust (LAN) kaugemale!

IP

- Internet Protocol
- Palju kohtvõrke on kokku ühendatud, IP-aadresside järgi leitakse tee läbi mitme võrgu õige seadmeni
- IPv4 kasutab 32-bitiseid aadresse
  - $127.0.0.1 = 01111111\ 00000000\ 00000000\ 00000001$
  - $192.0.2.1 = 11000000\ 00000000\ 00000010\ 00000001$
- IP-aadress jaguneb kaheks: võrguosa ja hostiosa
  - Võrguosa bitis on sama L2 võrgu piires kõigil hostidel samad
  - Hostiosa bitid tagavad sama L2 võrgu piires unikaalsuse

IP võrgumask

- Võrgumask näitabki, missugused bitid antud võrgus fikseeritud on
- Näiteks levinuim $255.255.255.0 = 3$ bai ti fikseeritud (/24)
- $255.255.254.0 = 11111111\ 11111111\ 11111110\ 00000000 = /23$
- $255.255.255.240 = 11111111\ 11111111\ 11111111\ 11110000 = /28$
- Igas võrgus on eritähendusega aadressid „kõik nullid“ (vanasti kasutusel leviaadressina) ja „kõik ühed“ (leviaadress tänapäeval)

Võrgumaski lihtne peast arvutamine

- Olgu meil võrgumask 255.255.255.224 kujul, tahame teada bittide arvu ja seda, mitu hosti on antud võrgus (koos leviaadressidega)
- Arvutus on lihtsalt peast tehtav:
  - 255 ja 0 väärused on triviaalselt kõik 1-d või kõik 0-d, need saab baidi kaupa kokku arvutada
  - Neist erinev maski bait $224 = 256 - 32$
  - Seega on antud võrgus 32 eri IP-d – $32 = 2^5$, seega on hostiosa pikkus 5 bitti
  - Maskis jäab võrguosale seega sellest baidist $8-5=3$ bitti
  - Seega on numbriliseks maskiks $/27$ (sest $8+8+8+3=27$).

ARP

- Kui L2 võrgus tahab arvuti IP-aadressiga Y arvutile IP-aadressiga X paketti saata, on vaja leida sihtarvuti MAC-aadress, et ainult talle saata teisi segamata
- Selleks on IPv4 juures ARP (Address Resolution Protocol)
- ARP päringu puhul kisab klient L2 leviaadressile päringu, et „Kes teist on X? Öelge seda palun Y-le.“
- Kui X enda kohta päringut kuuleb, vastab ta Y-le.
- Y saab nüüd X-le üle L2 IP-paketti saata.
- Lisaks hoiab Y seda kirjet mõne aja meeles oma ARP tabelis.

IP (mars)ruutimine

- (Mars)ruuterid edastavad liiklust mitme võrgu vahel
- Paketi teekonna igal sammul otsustab selle sammu ruuter, kuhu pakett edasi saata
- Selleks on ruutingutabelid sihtvõrkudega, kust valitakse iga paketi puhul sobivate hulgast kõige pikema maskiga kirje, näiteks:

sihtvõrk	mask	kuhu
192.168.0.0	255.255.255.0	eth0
192.168.1.0	255.255.255.0	10.0.0.2
192.168.0.0	255.255.0.0	10.0.0.5
10.0.0.0	255.255.255.0	eth1
0.0.0.0	0.0.0.0	10.0.0.1

IP-vahemike jaotamine

- Hierarhiline:
  - ISP saab suure ploki, näiteks /16 kuni /19
  - ISP jagab igale kliendile väiksema ploki, näiteks /24
  - Iga klient võib oma vörku jagada alamvõrkudeks, näiteks /28
- Klient võib osta otse teenusepakkujast sõltumatu IP ploki ja selle maailmale mitme ISP kaudu kättesaadavaks teha
  - Kõrgema käideldavuse jaoks
  - AS (Autonomous System)
  - osapool, kellel on otse oma teenusepakkujast sõltumatu IP-vahemik ja kes korraldab selle ühendamist teiste AS-ide kaudu

Ruutinguinfo levitamine

- Staatiline ruuting — seadmesse konfigureeritakse ruutingutabel administraatori poolt
- Dünaamiline ruuting — ruuterid vahetavad omavahel infot kättesaadavate võrkude kohta ja arvutavad ise, kust kaudu mingi võrk kõige otsem kättesaadav on
- „Core routers“ — Interneti tuumik, mis koosneb ruuteritest, mis teavad kõigi võrkude asukohti ilma vaikeruutingut kasutamata
- Sisemised ruutinguprotokollid (IGP — interior gateway protocol) — kasutamiseks organisatsiooni sees optimaalse tee leidmiseks, näiteks RIP ja OSPF
- Välised ruutinguprotokollid (EGP — exterior gateway protocol) — kasutamiseks organisatsioonide vahel suuremate plokkide granulaarsusega, näiteks BGP

IP-aadresside jagamine kohtvõrgus

- Staatiline — igale seadmele eraldatakse IP käsitsi ning konfigureeritakse seade seda kasutama
- Dünaamiline — seade saab käivitamisel omale ajutise aadressi automaatselt
- DHCP (Dynamic Host Configuration Protocol) — protokoll aadressi, domeeninime, staatiliste ruutingute ja muude parameetrite küsimiseks
- DHCP server teab, mis IP-aadress missugusele MAC-aadressile vastavuses on (seos võib olla ajutine või permanentne)

ICMP

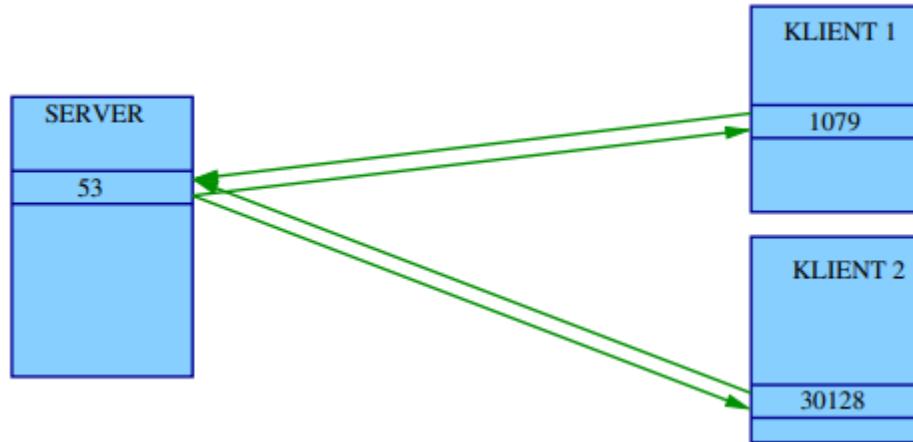
- Internet Control Message Protocol
- Ühelt arvutilt teisele saadetavate juhtsõnumite protokoll
- Näiteks:
  - echo request (ping)
  - echo reply (pong)
  - redirect (teine ruuter on otsem)
  - time exceeded
  - destination unreachable, network unreachable
  - destination unreachable, host unreachable
  - destination unreachable, administratively prohibited
  - destination unreachable, fragmentation needed but DF set (seda ei tohi filtreerida!)

UDP

- User Datagram Protocol
- Lähtearvuti mingilt protsessilt sihtarvuti mingile protsessile teate saatmine • Lihtne (ainult fragmenteerimine)
- Pole töökindel (iga pakett võib kaotsi minna)
- Olekuvaba (ei mingit korduvsaatmist ega järjestust) • Kiire (ei vaja puhverdamist)
- Sobib ka ühesuunaliseks suhtluseks (leviedastuse ja multiedastuse puhul) • UDP ise ei sisalda ummistuste välimist (congestion control)
- Sobib nii lihtsate päring-vastus tüüpi protokollide kui reaalajavoogude jaoks

UDP port

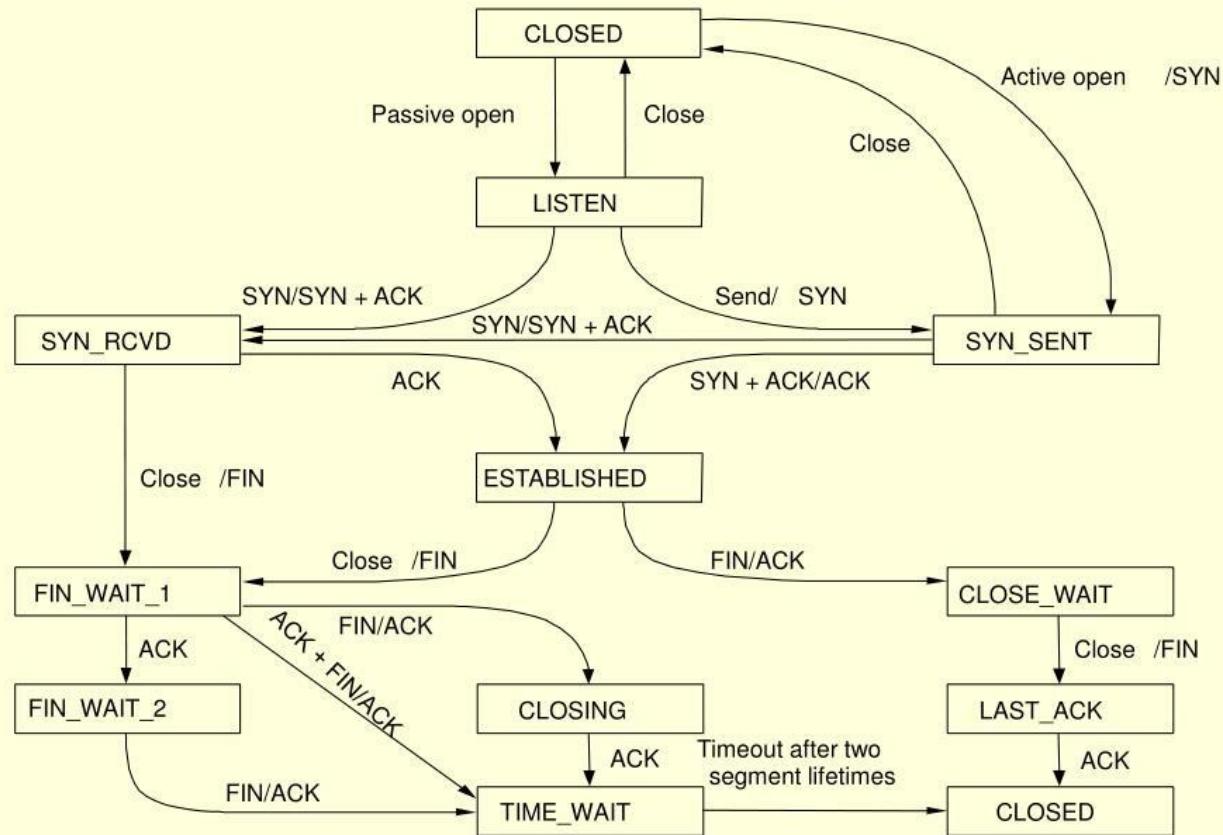
- Eristamaks arvutis mitut protsessi, on side kummaski otspunktis lisaks IP-aadressile kasutusel 16-bitised pordinumbrid
- Enamus UDP-d kasutavates rakendusprotokollides on teenuse pordinumber fikseeritud, kliendi pordinumber dünaamiline ning server vastab sellele kliendi pordile, kust päring tuli

TCP

- Transmission Control Protocol
- Lähtearvuti mingilt protsessilt sihtarvuti mingile protsessile baidivoo kahesuunaline edastamine
- Pakettide piirid pole fikseeritud, tükeldus võib teel muutuda
- Töökindel (iga andmetükki kviteeritakse, kaotsi minekul saadetakse mingi aja pärast uuesti)
- Järjestatud (andmed jõuavad rakendusele kohale samas järjekorras nagu teisest rakendusest saadeti, TCP puhverdab vajadusel kuni vahepealsed andmed kah kohal on)
- Raskekaalulisem kui UDP — vajab ühenduse loomist andmete saatmiseks, tegeleb ummistuste välimisega
- Tegeleb vookontrolliga (et üks rakendus ei saadaks rohkem kui teine jõuab vastu võtta)

TCP State-Transition Diagram

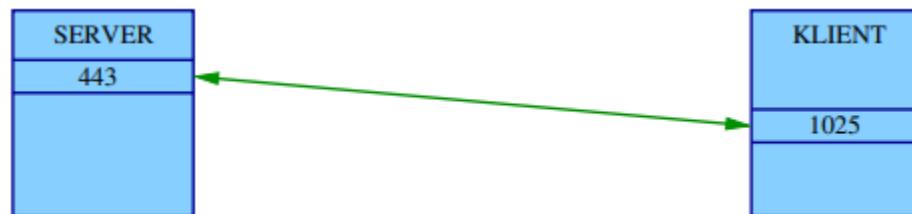

TCP detailid

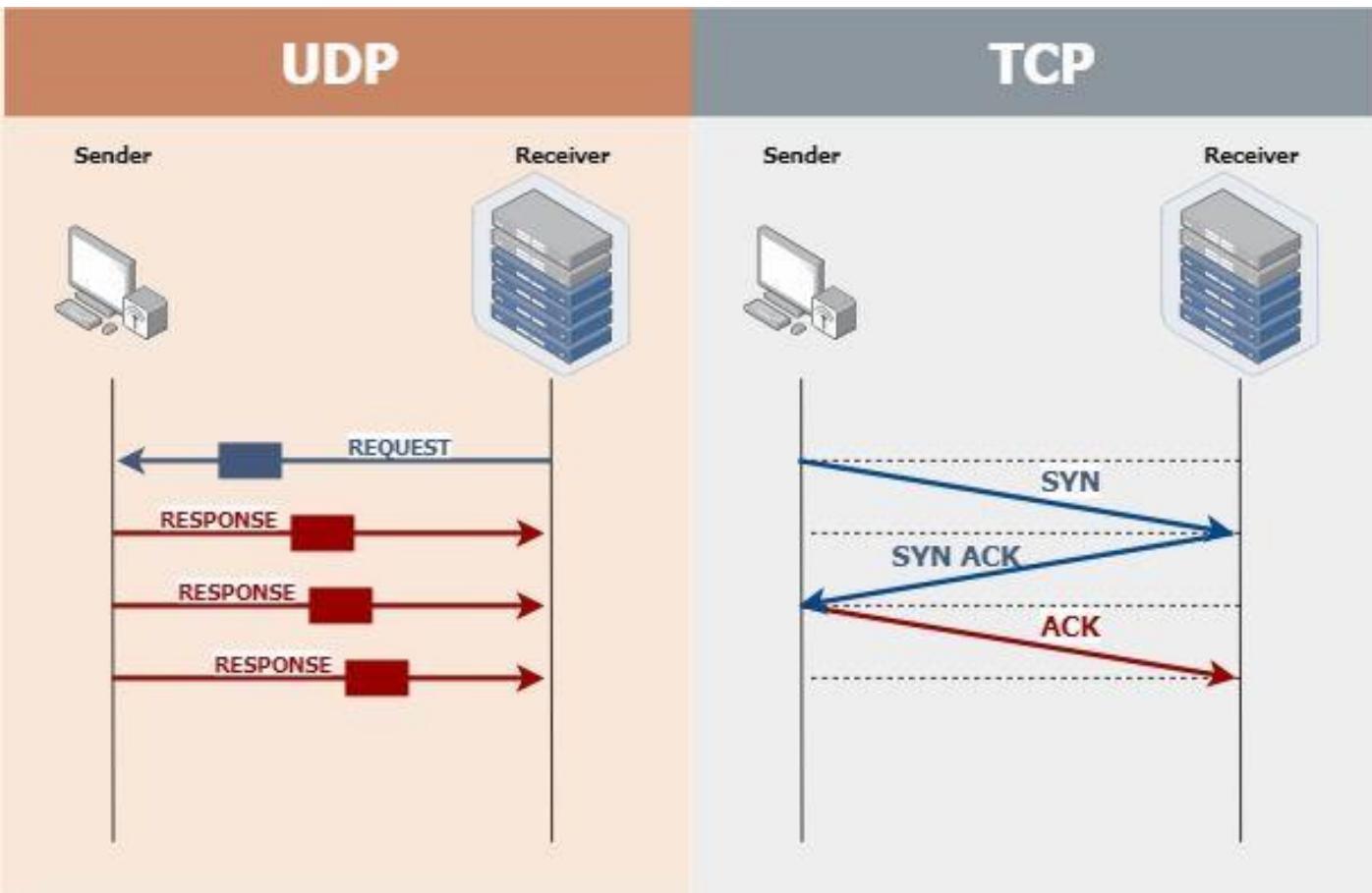
- Selgelt ainult kahele osapoolele (ainuedastus)
- Ühenduse loomine: SYN, ACK, SYN+ACK
- Aknaga protokoll (kui palju andmeid on korraga teel?) vookontrolliks
- Kummaski suunas sõltumatute loenduritega baidivoog
- Slow start — ühenduse või iga järgmise suurema mahu saatmise algul hakatakse kiirust järjest kasvatama, kuni mõõdetakse ära teekonna läbilaskevõime

TCP pordid

- Side kummaski otspunktis on protsesside eristamiseks lisaks IP-aadressile kasutusel 16-bitised pordinumbrid
- Kahe protsessi vahel võib olla mitu sõltumatut TCP ühendust erinevate kliendiportidega
- Igal teenusel on enamasti fikseeritud serveri pordinumber • Kliendi pordinumber on tavaliselt juhuslik

TCP vs. UDP sequence diagrams

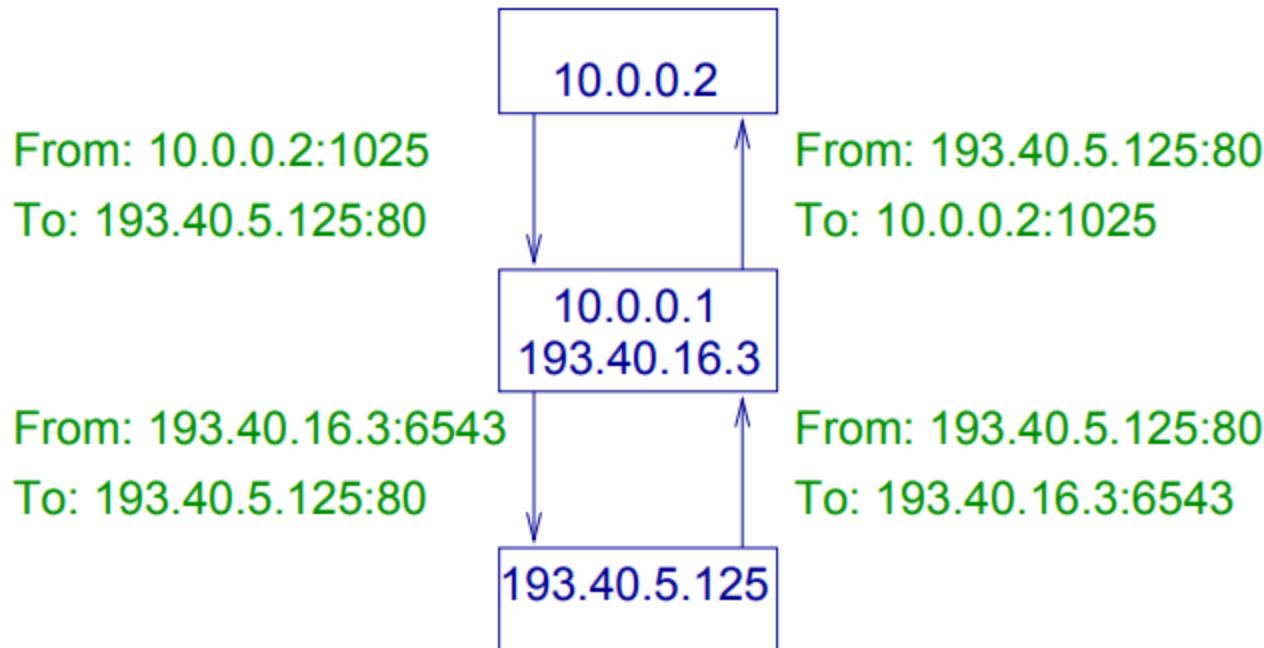
Võrguaadresside tõlkimine — NAT

- IPv4 aadressidega on kitsas käes, vaja on aadresside kasutamist optimeerida
- Tahame sisevõrgu struktuuri teiste eest ära peita
- Tahame, et sisevõrgu masinad ei oleks väljast otse nähtavad
- Lahendus(?): kasutame sisevõrgus privaataadresse, mis Internetis ei esine •
Vahel on siiski vaja pakette sise- ja välisvõrgu vahet liigutada
- Lahenduseks on aadresside tõlkimine ruuteris. Tõlkimist on kolme moodi:
  - Staatiline: $n - n$ — tõlgitakse terve aadressiplokk
  - Dünaamiline: $n - m$, $m < n$ — avalikke aadresse on vähem
  - Tõlkimine porte kasutades: $n - 1$ — kõik siseadressid 1 välisaadressiks, varieeritakse lähepordi numbrit

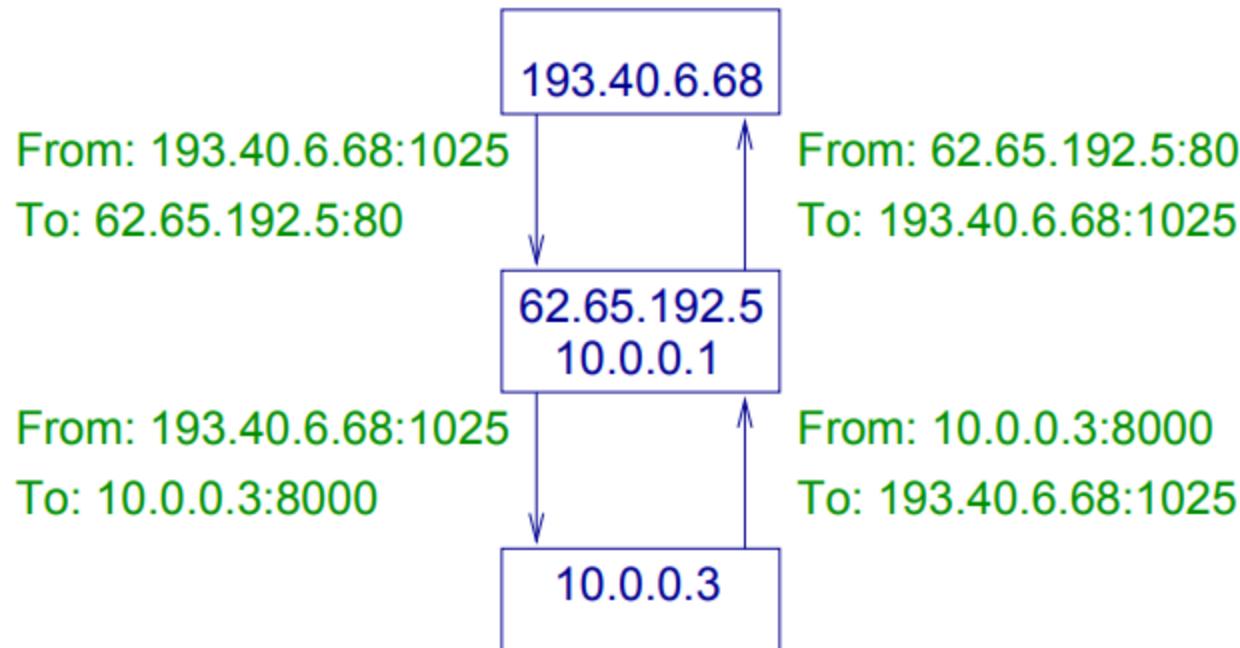
NAT tehnoloogia

- Standarditega on paika pandud aadressivahemikud, mida võib vabalt oma sisevõrkudes kasutada:
  - 10.*.*
  - 172.16.*.*
  - 172.31.*.*
  - 192.168.*.*
- Neid aadresse Internetis ei ruudita
- Aadresse tõlkiv ruuter modifitseerib ühe osapoole IP aadressi (tõlgib ühe suuna andmed ning tõlgib tagasi vastused)
- Lähteaadressi maskeerimise abil saame varjata klientarvutit (algatajat) → SNAT
- Sihtaadressi maskeerimise abil saame varjata serverarvutit → DNAT
- SNAT ja DNAT võib samas ruuteris ka järjest rakendada

SNAT näide

DNAT näide

NAT probleemid

- Teeb katki TCP/IP mudeli, kus ainult ühenduse otspunktid teavad detaile
- Sunnib peale mingi osaliselt fikseeritud marsruudi otspunktide vahel
- Toob sisse ühe katki mineku punkti
- Toob sisse ühildumatuse paljude protokollidega
- Ei lahenda IPv4 aadresside kitsikust
- AGA:
  - Leevendab IPv4 aadresside kitsikust
  - Aitab lihtsalt ja praktiliselt võrku turvalisemaks teha

IPv6

- Uus võrgukihi protokoll 128-bitiste aadressidega:
  - 2001:bb8:2002:2400:209:3dff:fe11:e8c5/64
  - 2002:5abf:a1ac:2::1/64 – ::1/128
- ARP asemel multiedastusel põhinev neighbour discovery
- Samad TCP, UDP ja enamus rakendustaseme protokolle
- Uued ICMPv6, DHCPv6
- Lisaks DHCPv6-le võimalus olekuvabalt aadresse konfigureerida
- Igale kohtvõrgule /64, ruuter reklamib prefiksit
- Host paneb oma aadressi kokku prefiksist ja 64-bit kohalikust osast (MAC või juhuslik)

IPv6 üleminek

- Ülemineku ajaks võetakse enamus võrkudes kasutusele nii IPv4 kui IPv6 aadressid
- Protokollid IPv6 tunneldamiseks üle IPv4 (automaatne tunneldamine: 6to4, Teredo, ISATAP)
- API tasemel suudab IPv6 sokkel teenindada ka IPv4 ühendusi
  - IPv4-mapped aadressid ::193.40.36.2 kujul IPv4-aadresside tähistamiseks API-s (aga mitte „traadil“)
  - Vastupidi ei saa
- IPv6 puhul on NAT tugevalt vastunäidustatud — aadresse jätkub, väldime NAT probleeme kui võimalik

Soklid

- Sokkel (socket) — programmeerimisliides (API) võrguga suhtlemiseks
- Sokkel on sidekanali otspunkt (näiteks TCP ühenduse kummaski otsas on vastaval rakendusel sokkel)
- Sokli-API on protokollist sõltumatu, disainitud OSI mudeli järgi
- Pärit BSD Unixist, tänapäeval üldlevinud (+kohalikud täiendused eri OS-ides)
- Toetab palju protokolliperekondi
- Toetab voosokleid (stream socket) ja paketisokleid (datagram socket)
- Blokeeruvad ja mitteblokeeruvad soklid
- Lisaks nimelahendus (gethostaddr() jt, Interneti puhul kasutab DNS)

Soklite näited

- Kombineerime protokolliperekonna ja sokli tüübi:
  - PF_INET, SOCK_STREAM — TCPv4
  - PF_INET6, SOCK_STREAM — TCPv6
  - PF_INET, SOCK_DGRAM — UDPv4
  - PF_UNIX, SOCK_STREAM — Unixi sisene stream-sokkel protsesside vahel
  - PF_RAW, SOCK_DGRAM — Etherneti kaadrid toorkujul

Soklite API

- socket()
- connect()
- send(), recv()
- sendto(), recvfrom()
- shutdown(), close()
- bind()
- listen()
- accept()
- ioctl()

Soklinäide: TCP

server	klient
socket()	
bind()	
listen()	
	socket()
	connect()
accept()	
send()	recv()
recv()	send()
...	...
close()	close()

Soklinäide: tavaline UDP

server	klient
socket()	
bind()	socket()
	bind()
recvfrom()	sendto()
sendto()	recvfrom()
...	...
	close()

Soklinäide: UDP ja sokli ühendamine

server	klient
socket()	
bind()	
	socket()
	connect()
recvfrom()	send()
sendto()	recv()
...	...
	close()